

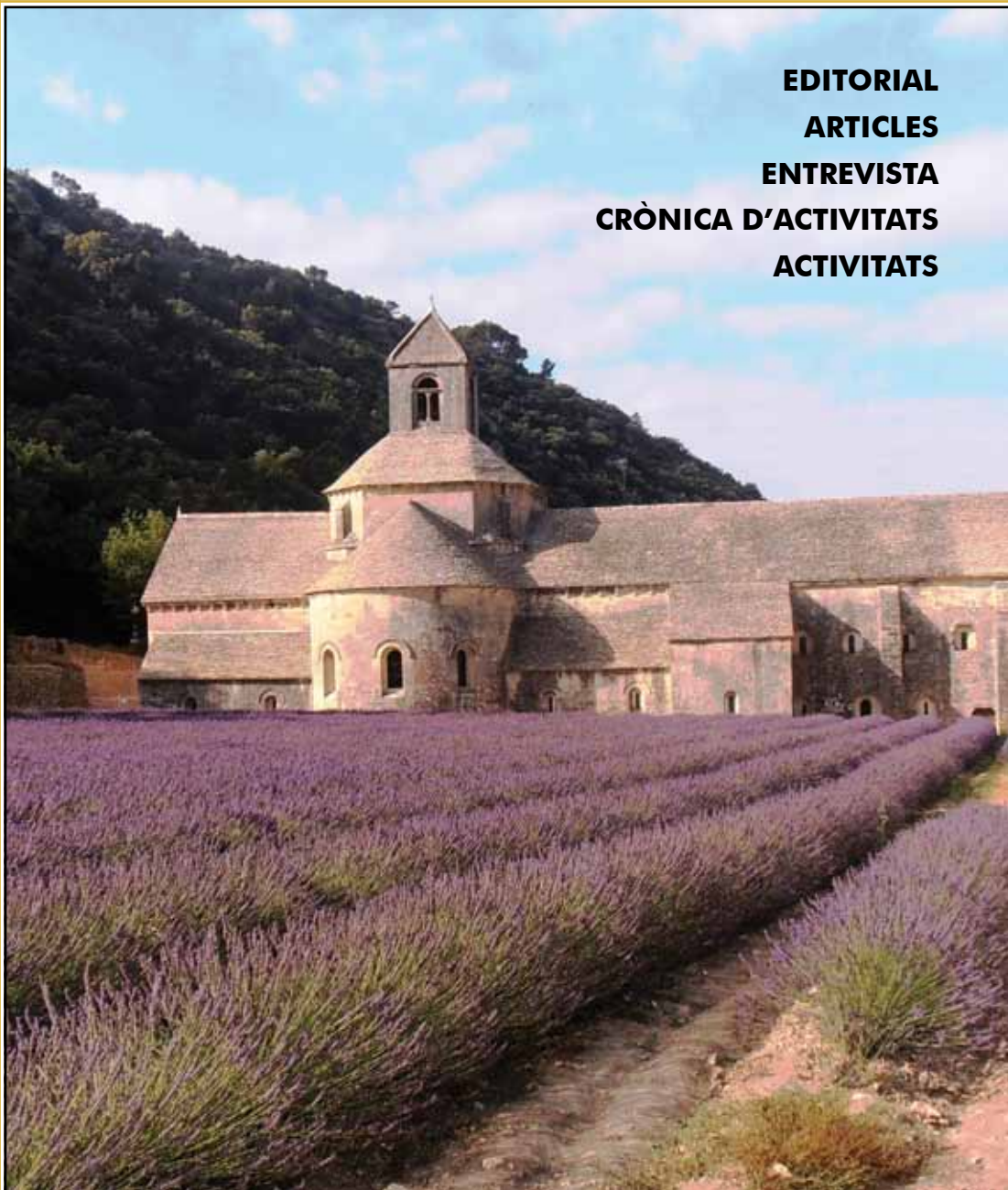
Número 169
setembre-desembre
2012

el butlletí

AMICS DE L'ART ROMÀNIC DEL BAGES

EDITORIAL
ARTICLES
ENTREVISTA
CRÒNICA D'ACTIVITATS
ACTIVITATS

AMICS
DE L'ART
ROMÀNIC
DEL BAGES

el butlletí

Edició

AMICS DE L'ART ROMÀNIC
DEL BAGES

Carrer Sabateria, 3 i 5 (Els Carlins)
08241 Manresa

Apartat de correus núm. 9

Correu-e: arab@arab.cat

Web: <http://www.arab.cat/>

Coordinació

Carme Torras

Disseny i composició

Anna Martí

Imatge de portada

Abadia de Senanque. Fotografia de Carme
Torras.

Consell Assessor

Joan Badia

Gene Costa

Francesc Gasol

Correcció

Maria Alba Badia Guitart

Impressió

Sarrió

Dipòsit legal

B-3551984

Tiratge

300 exemplars

Editorial

Ja a les acaballes d'any 2012 ens toca fer una mica de balanç de la nostra entitat, de com ens ha anat l'any que ara acabem, i quines perspectives tenim de cara el proper any que encetem.

Si mirem enrere trobem que ha estat un any ben farcit d'activitats, excursions, sortides matinals, viatge d'estiu, tardes dels Carlins, cicle de Música i Romànic, curs de Cultura Medieval, edició del present butlletí, manteniment de la nostra pàgina web, etc., i cal dir-ho també, amb una participació en general més o menys elevada en les diferents activitats realitzades. És d'agrair aquesta participació i suport que trobem per part del soci, per l'esforç que representa, esforç que queda sempre compensat un cop vist i avaluat el treball realitzat. Però com bé es diu, la vida continua i l'entitat també, i l'any que ve, se'ns presenta a més de les activitats habituals, que els Amics de l'Art Romànic del Bages som els encarregats de preparar i organitzar, la IV Trobada d'Entitats sobre Romànic i que comptarà amb la presència d'altres entitats afins a la nostra.

Esperem que aquesta nova Trobada d'entitats de Romànic, ens serveixi a tots plegats per augmentar els nostres llaços d'unió i d'amistat entre les diferents entitats que ens dediquem a l'estudi, promoció, i divulgació del romànic i de l'època medieval. Val a dir també que en aquest sentit algun pas ja s'ha fet, sobretot a nivell divulgatiu de les nostres activitats. Seria bo però, poder avançar un xic més, encara que sabem que de vegades es fa complicat per les diferents dinàmiques que cadascú porta, si més no el fet de trobar-nos i poder compartir les nostres experiències conjuntament. De ben segur que ens dona força per veure que som més dels que ens pensem, els que dediquem una nostra part de la nostra vida a promoure la història, l'art medieval i la cultura del nostre país: el nostre patrimoni s'ho mereix.

Esperem la vostra participació en la IV Trobada d'Entitats de Romànic el proper dissabte 6 d'abril de 2013 a Manresa. Us anirem informant !!!

La fundació de Sant Jeroni de la Murtra es deu al mercader barceloní Bertran Nicolau quan va obtenir la llicència del papa Benet XIII per a la construcció d'un nou monestir l'any 1413. Bertran va adquirir unes cases a Sant Pere de Ribes, on van establir-se alguns germans d'orde, però l'indret era malsà, no tenia aigua i el sòl era estèril. Els monjos van demanar al fundador que els canviés de lloc i Bertran va comprar el mas de Ça Murtra l'any 1416. El nom procedia d'un arbust de flors blanques i oloroses. Per això, tot i que fou batejat com Sant Jeroni de la Vall de Betlem sempre s'ha conegut com de la Murtra.

De l'antiga església, incendiada el 27 de juliol de 1835, només es conserva l'absis i les capelles del costat de l'epístola, dedicades a la Verònica, a la Immaculada Concepció i a la Mare de Déu del Roser. Era un temple d'una sola nau, amb un gran cor que havia finançat l'emperador Carles I. Al costat de l'església s'accedeix a l'antiga capella de Sant Sebastià que es va començar a construir al 1491, arran d'una pesta, per tal de demanar la protecció d'aquest màrtir, copatró de Badalona. Actualment està dedicada a l'Ecce Homo.

El campanar es visible des de les mateixes ruïnes de l'església: es tracta d'una torre quadrada coberta d'una llanterna de maó, amb quatre boles de ceràmica a les cantonades i quatre finestrals de punt rodó per les campanes.

Per la presència d'unes naus pirates aturades davant de Badalona, la comunitat de la Murtra decidí construir una torre de defensa on es poguessin amagar en cas d'atac. Les obres es van iniciar l'any 1592 i van acabar el 1597. És una edificació quadrada, robusta i coronada amb una galeria d'arcs amb columnes de pedra i arcs rebaixats. A l'últim pis hi ha una llotja renaixentista amb columnes de pedra i rajols seriatos que feien funció de mirador. La torre era voltada d'un fossat i comunicava al monestir per un simple pas de fusta sobre dos arcs de

pedra. La disminució de l'amenaça dels pirates provoca la pèrdua de la seva funció defensiva i el pas és modificat per un pont de pedra de dos pisos.

Però la composició arquitectònica més destacada del monestir és el claustre. De planta quadrada amb galeries obertes cap al pati, va ser construït durant la segona meitat del segle XV pels mestres Pere Bassets i Jaume Alfonso. Els murs exteriors són de pedra de Montjuïc, llevat dels contraforts que són de maons seriatos. Els murs interiors són de mamposteria.

El pis inferior consta d'arcs apuntats que recolzen en columnes de pedra nummulítica de Girona i les mènsules estan esculpides amb retrats de personatges vinculats a la construcció. Les arcades s'alternen amb gruixuts contraforts. Al pis superior els arcs són rebaixats. Les voltes són quadripartites amb nervis que parteixen de permòdols on hi ha esculpits àngels amb escuts.

A les claus de la galeria de migdia del claustre estan esculpits: Jesús ressuscitat a Maria Magdalena, Sant Agustí, Sant Benet, Sant Jeroni, Sant Nicolau, Mare de Déu dels Àngels, l'escut familiar Viastrosa i l'escut familiar de Viñas. Sota la clau de Sant Jeroni estan retratats els fundadors de l'ordre jerònim. També hi ha un retrat de Cristòfol Colom. Cal recordar que l'abril de 1493 els Reis Catòlics eren al monestir i aquí van rebre a Cristòfol Colom que assegurava que havia trobat un nou camí cap a les Índies. Curiosament aquesta escena està reproduïda al banc provincial de Barcelona a la plaça d'Espanya de Sevilla.

Entre els anys 1489-1491, els Reis Catòlics van finançar la construcció de la galeria de ponent del claustre, en cinc claus de volta on apareix l'escut de la monarquia sense la magrana de Granada, que encara estava sota domini islàmic.

Pel que fa a les galeries nord i llevant del claustre es representen episodis bíblics, diversos

El monestir de Sant Jeroni de Murtra

Xavier Guerrero Pariente

El monestir de Sant Jeroni de Murtra

sants i retrats de personalitats reials, polítiques i eclesiàstiques com el rei Martí l'Humà, el papa Benet XIII o Lluís de Setantí (Conseller

en cap del Consell de Cent).

Adossat al claustre trobem el refectori, que és el menjador dels frares i que va ser finançat per Joan II d'Aragó. Es tracta d'una sala de vint metres de llargada amb tres voltes de creuria quadripartita. A la clau central hi ha representat Sant Jeroni, i a les altres dues claus hi ha les quatre barres reials. A la paret del fons es veuen restes d'una antiga pintura mural del segle XV que representa l'emperador Carles I amb la seva cort. Avui en dia s'utilitza com a capella i sala d'actes.

I per finalitzar, des del pati principal es pot observar la façana més important, d'estil gòtic, que va ser reformada l'any 1772. S'hi accedeix per una gran porta adovellada del segle XV, protegida amb un guardapols del segle XVI que era coronat per un rellotge de sol. Els balcons del primer pis substitueixen les finestres de les cel·les dels frares. Al pis superior hi ha finestres quadrangulars i ovals que modificaren una antiga galeria d'arcs.

Al monestir de Sant Jeroni de la Murtra no hi

viuen monjos des de l'incendi de l'any 1835. Actualment, és seu de l'Àmbit de Repòs Francesca Güell, i ofereix espais per retirar-se en solitud i silenci. El claustre i algunes dependències es poden visitar i encara s'hi fan algunes activitats culturals. A més, cada diumenge s'hi celebra l'Eucaristia.

El nou correu electrònic dels AARB és: aarb@aarb.cat

Recordem també que, per visitar la nostra

pàgina web, podeu entrar a

www.aarb.cat

on hi trobareu tota la informació actualitzada de les nostres diferents activitats.

El passat dia 15 d'octubre moria Albert Benet i Clarà, historiador sallentí i soci dels Amics de l'Art Romànic del Bages. Va ser historiador, arqueòleg, professor d'institut i un gran divulgador de la història i del món medieval, a través dels seus articles i llibres, però sobretot va ser el medievalista que més i més bé ha treballat la història altmedieval de Manresa i el Bages, en tots els seus àmbits: història, cultura, institucions, art, arqueologia, demografia, economia, etc.

Albert Benet i Clarà, historiador sallentí, 1941-2012

Marc Torras i Serra

Llicenciat en Història de l'Art i en Història Medieval i doctor en Història Medieval per la Universitat de Barcelona, l'any 1978 es va graduar en història medieval amb la tesi de llicenciatura titulada "La família Gurb-Queralt (956-1276), que anys més tard va publicar en forma de llibre, i posteriorment, l'any 1980 es va doctorar amb a seva tesi "Història de Manresa. Dels orígens al segle XI", també publicada anys després amb el mateix títol.

Pel que fa a la seva vida laboral, va exercir la docència com a professor d'història, geografia i història de l'art a l'Institut Joan Maragall, de Barcelona (cursos 1975-76 i 1976-77), d'on va passar a l'Institut Lluís de Peguera (cursos 1977-78 al 1982-83) i després a l'Institut Pius Font i Quer, ja com catedràtic del Seminari de Geografia i Història, des del curs 1983-84 fins a la seva jubilació anticipada per llarga malaltia a inicis de la dècada dels 90.

Albert Benet va formar part del primer grup d'historiadors bagencs amb formació universitària que va recollir el testimoni dels historiadors del primer terç del segle XX, vinculats al Centre Excursionista de la Comarca del Bages (Joaquim Sarret i Arbós, Leongi Soler i March, Oleguer Miró i Borràs, etc.) i dels que entre els anys 50 i 70 en van continuar la seva tasca a través de la revista Bages (Xavier Sitjes i Molins, Josep M. Gasol i Almendros, etc.) o, ja en un altre àmbit, del doctor Manuel Riu i Riu, del qual Albert Benet va ser deixeble.

Va estar vinculat als Amics de l'Art Romànic del Bages des de ben aviat, publicant articles en el butlletí i participant en les activitats que organitzava l'entitat. Així, tot just acabats de crear els Amics de l'Art Romànic del Bages, el 19 de desembre de 1980 va ser l'encarregat de fer la segona conferència que organitzava l'entitat, amb el títol de "El Nadal vist pels artistes medievals".

Igualment, va participar en la Primera trobada d'estudiosos de l'art romànic de Catalunya, celebrada el dia 11 de juliol

de 1982 al saló de plens de l'Ajuntament de Manresa, on va presentar la comunicació "Problemàtica de les esglésies romanico-gòtiques rurals", que posteriorment (1982), l'entitat va publicar dins d'un opuscle on es recullen les intervencions d'aquesta trobada.

Altres conferències que va fer, organitzades per l'entitat, van ser: "Les esglésies romàniques del Bages", el 3 d'abril de 1984, i "Vida i costums de la societat a l'època romànica", el 14 d'octubre de 1985.

Així mateix, va participar en els cursos de cultura medieval dels anys 1987 (Els jueus), 1990 (La dona a l'Edat Mitjana) i 1994 (L'Islam i l'Edat Mitjana) amb les conferències, "Incògnites sobre el poble jueu", "La dona a l'alta edat mitjana" i "L'art islàmic", respectivament.

Pel que fa a la seva col·laboració en el butlletí, aquesta va consistir en 10 articles de gran rigor i interès històric, publicats entre els números 15 (desembre 1985) i 86 (juliol-agost 1993). D'aquests, per la seva rellevància i per les novetats que aportaven, en volem destacar els titulats "Precisions sobre la història d'algunes esglésies d'època romànica del Bages" (butlletí 22, juliol-agost 1986), "L'organització parroquial al Bages els segles XI-XV" (butlletí 24, octubre 1986) o "Esglésies desconegudes del Bages anteriors al 1300" (butlletins 26 i 27, desembre 1986 i gener 1987) en els quals Albert Benet complementava i ampliava amb noves

dades, fruit de noves recerques, la informació que havia aparegut en el volum relatiu al Bages de la Catalunya Romànica, que comentarem més endavant.

Cal remarcar que les seves moltes col·laboracions amb l'entitat i la seva infatigable

recerca i difusió del patrimoni històric medieval van ser el motiu que l'any 1987 fos guardonat amb el premi Capitel·l, amb el qual es reconeixen les activitats dutes a terme en favor de l'art romànic i del seu estudi i protecció.

A banda de la seva vinculació amb els Amics de l'Art Romànic del Bages, Albert Benet també va ser soci d'altres entitats com el Centre d'Estudis del Bages -entitat de la que va formar part de la junta en diverses ocasions-, el Foment Arqueològic Excursionista Sallentí (F.A.E.S.), o l'associació Amics de la Història i de l'Arqueologia -que ell mateix havia creat amb diversos alumnes i exalumnes de l'Institut Lluís de Peguera de Manresa-, entre d'altres.

Albert Benet va ser un infatigable investigador, que recorria els arxius a la recerca de dades i informacions de primera mà, que complementava amb la consulta de la bibliografia més escaient a cada cas. Tanmateix, el seu interès pel coneixement de l'època medieval no es va limitar només al què deien els documents i, de la mà del mestratge del doctor Manuel Riu, va ser el precursor de l'arqueologia medieval al Bages, amb la direcció de tres campanyes d'excavació de la Torre de Ximberga (Sallent) i dues campanyes més a Ribera de Cardós, al Pallars Sobirà, a banda de participar també en diverses campanyes arqueològiques al poblat ibèric del Cogulló de Sallent. Intervencions arqueològiques, totes elles, que també va saber aprofitar des del punt de vista de la docència i van servir per a que tot una colla d'estudiants

d'Institut i alguns universitaris comencessin a entrar al món de l'arqueologia i de la història medieval a través del coneixement directe del treball de camp.

D'altra banda, en relació a la difusió de la història i la cultura medieval i, a tall d'anècdota, cal dir que també va promoure i organitzar, i algunes vegades cuinar, diversos sopars medievals fets a partir de receptes extretes de receptaris medievals i adaptant-les a la cuina actual.

Amb tot, ja hem comentat que l'aspecte més destacable del treball d'Albert Benet és la seva gran producció bibliogràfica, fruit de les seves recerques, arxivístiques i arqueològiques. Fins al moment que la malaltia el va allunyar de la feina d'historiador, Albert Benet va publicar una gran quantitat de llibres i articles d'alta qualitat intel·lectual i de gran rigor històric, fets amb metodologia científica, molts dels quals omplien grans buits historiogràfics, la qual cosa fa que, en el limitat espai que disposem, es impossible esmentar-la tota alhora que, igualment, sigui molt difícil poder fer-ne un breu resum.

Així, d'entre tots els llibres que va publicar o en els que va col·laborar, tant pel seu contingut com per la qualitat del treball realitzat, cal esmentar-ne i remarcar-ne quatre com als més importants, que comentarem breument.

Cronològicament, el primer d'aquests quatre llibres és el volum XI de la col·lecció Catalunya Romànica corresponent a la comarca del Bages, publicat l'any 1984, llibre del que va ser autor juntament amb Alexandre Mazcuñan i Boix i Francesc Junyent i Maydeu, que es van fer càrrec de la descripció i estudi arquitectònic i artístic i de la planimetria dels edificis i de les restes arquitectòniques, mentre que Albert Benet s'encarregava de la part històrica. Albert Benet és el responsable de l'àmplia introducció històrica en què estudia la comarca del Bages a l'època del romànic i els seus moments anteriors i posteriors (segles IX a XIII),

des de tots els aspectes (polític, demogràfic, religió, econòmic, institucions, de distribució del territori, etc.) i també de la història de cadascun dels edificis o restes arqueològiques que es tracten en el volum, a banda de donar moltes notícies referents a edificis desapareguts i desconeguts. Sens dubte, hi ha un abans i un després d'aquest llibre, atès que aquest volum suposa una primera història general de l'època medieval a la comarca del Bages en tots els seus àmbits.

Un altre llibre és el titulat *Història de Manresa*. Dels orígens al segle XI, editat l'any 1985. Es tracta de la publicació de la seva tesi doctoral on ens explica com era la Manresa dels primers segles de l'edat mitjana, per a la realització de la qual va consultar, principalment, documentació de l'Arxiu Episcopal de Vic, i de l'antic arxiu de Sant Benet de Bages, la major part del qual es troba repartit entre l'Arxiu de la Corona d'Aragó i l'Arxiu de Montserrat. Un aspecte que cal remarcar és que sempre es fa referència al terme que Manresa tenia al segle IX, X i XI, és a dir, que a més de l'actual Manresa també s'estudien els termes de Sant Joan de Vilatorrada, Santpedor, Sant Fruitós de Bages, així com també es tracta sobre els primers segles del monestir de Sant Benet de Bages. És un treball ampli, ple de detalls i d'erudició, que encara no ha estat superat i on Albert Benet ens ofereix un ampli i documentat retrat de com era la ciutat i el seu terme, fent referència a les institucions, economia, propietat de la terra, poder, mercats, comerç, vies de comunicació, església, organització parroquial, demografia, etc.

Vinculat a aquest llibre anterior i com a resultat dels treballs d'elaboració de la tesi, l'any 1994 la Fundació Noguera va publicar el llibre *Diplomatari de la ciutat de Manresa* (segles IX-X), on Albert Benet aplega els documents dels segles IX i X que va utilitzar per a la redacció de la seva tesi. Si bé aquest llibre podria ser considerat com un simple complement de

l'anterior, la seva importància rau en el fet que s'hi recull la transcripció o l'extracte de tots els documents coneguts del període dels segles IX i X que fan referència a la ciutat de Manresa, independentment de l'arxiu on es trobin conservats. Això

permet que qualsevol estudiós interessat en la toponímia, antroponímia o en la història d'algun lloc o personatge dels actuals municipis de l'antic terme o de qualsevol altre aspecte de la història, pugui accedir directament als textos originals sense haver de fer les habituals llargues hores de recerca en els arxius.

La darrera publicació que volem destacar són els dos volums de la *Història del Bages*, editada per Parcir, Edicions selectes, els anys 1987 i 1988, on s'estudia cadascun dels municipis de la comarca des del punt de vista geogràfic, demogràfic, històric, artístic i etnològic, fet que comporta que, per a la majoria dels municipis sigui la primera vegada que apareix publicada una monografia més o menys àmplia de la història de municipi. Albert Benet va tenir un paper clau en aquesta obra, atès que es va fer càrrec dels capítols corresponents a Manresa medieval i Sallent, va ser coautor dels capítols d'Artés i de Sant Fruitós de Bages i va redactar els apartats dedicats a la història medieval dels municipis de Mura i Sant Mateu de Bages i de la història dels monestirs de Santa Cecília de Montserrat i de Sant Benet de Bages; a banda de proporcionar gran quantitat de dades, notícies i documents relatius a l'època medieval a molts dels redactors dels capítols dedicats a altres municipis.

Amb tot, cal indicar que aquests no són els únics llibres que va publicar, així, sense esmentar-los tots, pel que fa a llibres o opuscles relatius a Manresa i al Bages hem de recordar les

obres *El terme antic de Manresa*, publicat l'any 1980; *L'expansió del comtat de Manresa*, editat l'any 1982 dins de la col·lecció *Episodis de la història* (número 255) i *Artés. Societat i economia d'un poble de la Catalunya Central*, publicat l'any 1990 juntament amb Llorenç Ferrer i Alòs i del qual Albert Benet n'assumia la part corresponent als orígens i la història medieval.

Dins de l'apartat de llibres i opuscles dedicats al Bages, cal fer una especial menció als que tenen com a objecte d'estudi la història de la vila de Sallent. Així, hem de parlar de les obres Sallent, dels orígens al segle XIII, editat l'any 1977 dins

de la col·lecció *Episodis de la història* (número 220); *Sallent, capital del Principat*, relatiu als efectes de la guerra del francès a Sallent i publicat l'any 1982 dins de la col·lecció *Quaderns d'Estudis Sallentins*, que ell va crear i dirigir; *Joana la negra, una bruixa sallentina i altres episodis d'història sallentina*, publicat l'any 1983 també dins de la col·lecció *Quaderns d'Estudis Sallentins* i que, a banda del que dona títol a l'obra, recull 15 articles breus relatius a la història de Sallent en èpoques diverses com són "La construcció de la sèquia. Un conflicte entre Sallent i Manresa", "Sant Esteve del castell de Sallent", "El moviment obrer a Sallent al 1841", "La història viva. Plaga de llagosta a Sallent als anys 1687 i 1688" o "La indústria tèxtil a Sallent, notes per a la seva història", entre d'altres. Alguns d'aquests articles ja havien estat publicats a la revista *l'Esparver*, mentre que d'altres eren inèdits.

També cal recordar el llibre *La família Gurb-Queralt*. (956-1276). *Senyors de Sallent, Oló, Avinyó, Gurb, Manlleu, Voltregà, Queralt i Santa Coloma de Queralt*, editat l'any 1993, publicació de la seva tesi de llicenciatura.

Igualment, i en relació a la història de Sallent, cal esmentar que Albert Benet es va fer càrrec dels capítols "La història de Sallent. Època medieval" i "La història de Sallent. Època moderna" de l'obra miscel·lània *Sallent a l'abast*, publicat pel F.A.E.S. l'any 1982.

Per últim, en parlar de llibres d'història medieval d'àmbit català, cal recordar les obres *El procés d'independència de Catalunya (897-989)*, editat l'any 1988, on estudiava el procés de separació dels comtats catalans respecte del regne de França i que un any després extractà en l'opuscle *El procés d'independència dels comtats catalans*, publicat l'any 1989 per la Comissió manresana per a la celebració del Mil·lenari de Catalunya, de la qual formà part; així com el llibre *Històries insòlites*, publicat l'any 1992 per Parcir, Edicions selectes, on explica i comenta fets o documents anecdòtics de la història medieval de Catalunya.

A banda del llibres i opuscles, també va escriure una gran quantitat d'articles a obres col·lectives, miscel·lànies, butlletins i revistes del Bages i de fora de la nostra comarca. Ja hem parlat dels que va publicar al butlletí dels Amics de l'Art Romànic del Bages. Cal remarcar la seva col·laboració en diversos volums de la *Catalunya Romànica*: Anòia (volum XIX), Berguedà (volum XII), Conca de Barberà (volum XXI), Empordà (volums VIII i IX), Noguera (volum XVII), Osona (volums II i III), Ripollès (volum X) i Solsonès (volum XIII). Igualment cal fer esment dels set articles que van aparèixer a diversos números de la *Miscel·lània d'Estudis Bagencs*, editada pel Centre d'Estudis del Bages, d'entre les quals cal destacar "La repoblació del Bages a l'alta edat mitjana" (núm. 3, 1984) o "La creació de la vila de Manresa al segle XII" (núm. 5, 1987); així com els 15 articles que publicar a la revista *Dovella*, entre els números 2 (octubre-novembre 1981) i 29 (desembre 1988). La major part d'aquests articles són de temàtica relativa a l'època medieval, i en podem destacar "El Bages nucli de

Dovella també va publicar articles relatius a altres èpoques històriques, que ens permeten veure quins eren els temes que l'interessaven, com eren l'origen de la ciutat de Manresa, a través de l'article "La ciutat romana de Bacasis. Noves dades" (núm. 7, novembre-desembre 1982) o tot allò que feia referència a la història de Sallent, que va tractar en els articles "La proclamació de la Constitució a Sallent" (núm. 25, desembre 1987) i "Un exemple d'arqueologia industrial en perill: la Fàbrica Vella de Sallent" (núm. 29, desembre 1988).

Continuant amb articles relatius a Sallent, en va publicar dos a Cap al cap, butlletí del F.A.E.S., l'any 1974, i una gran quantitat a l'Esparver -del consell de redacció de la qual va formar part-, ja des del primer número de la revista, del novembre de 1975. En aquest cas es tractava d'articles relatius a la història de Sallent amb temes com la història del molins de Sallent, o la de les fargues d'aram i de filferro al segle XVIII.

Així mateix, va publicar articles al periòdic Regió 7 i a les revistes AUSA, l'Avenç, l'Erol, Pedralbes (del Departament d'Història Moderna de la Universitat de Barcelona), Acta Medievalia (del Departament d'història medieval de la Universitat de Barcelona), Butlletí de la Societat d'Onomàstica o Quaderns d'estudis medievals, a més de diverses publicacions, but-

lletins i revistes d'àmbit local i comarcal d'arreu de Catalunya, com poden ser els articles dedicats a la història medieval dels municipis de Castellolí, Calaf, Prats de Rei, Sant Martí de Sesgueioles i Sant Pere Sallavinera i de la història dels castells de Queralt, Clariana, dins de la Història de l'Anoia, de Parcir, Edicions selectes.

A banda, va presentar comunicacions a congressos, assemblees d'estudiosos, simposis i jornades d'arreu i de fora de Catalunya, algunes de les quals, posteriorment van ser publicades a les actes corresponents. Només per esmentar-ne algunes, podem parlar de les comunicacions "La població de la ciutat de Manresa als segles XVI-XVII", presentada al Primer congrés d'Història Moderna de Catalunya (1984); "El castillo y el palacio episcopal de Artés (Barcelona) siglos X-XIII", al 1er congreso de arqueologia medieval española (1985); "La industrialització d'un poble de la Catalunya central: Sallent (1750-1808)", al Segon congrés d'Història Moderna de Catalunya (1988); "Immigració ultrapirinenca a Catalunya a l'Edat Mitjana (ss. IX-XIII)", al Congrés Internacional Història dels Pirineus (1988); "El conreu de la vinya al Pla de Bages als segles X-XI", al congrés Vinyes i vins: mil anys d'Història (1990) o "Castells i línies de reconquesta" i "Castells, guàrdies i torres de defensa", presentades al Symposium internacional sobre els orígens de Catalunya (segles VIII-XI) (1991), per esmentar-ne només algunes.

Com podem veure, Albert Benet va publicar molt i, dins de l'àmbit de la història medieval o la història de Manresa, Sallent i del Bages, sobre temes molt diversos dels quals, moltes vegades, no se'n sabia res o gairebé res, i sempre amb gran rigor i qualitat. Serveixin aquestes línies per a recordar-lo, homenatjar-lo i agrair-li la feina que va fer, formant futurs historiadors i persones i estudiant i donant a conèixer molts aspectes desconeguts de la història de la nostra comarca

Manresa lliura la Medalla de la Ciutat al Sr. Xavier Sitjes i Molins

L'Ajuntament de Manresa va lliurar el passat dilluns 8 d'Octubre de 2012, la Medalla de la Ciutat al Mèrit Cultural a l'advocat, historiador i soci de la nostra entitat dels Amics de l'Art Romànic del Bages, Sr. Xavier Sitjes i Molins, en un acte solemne que va tenir lloc en el Saló de Plens de l'Ajuntament de Manresa, acte que ha estat presidit per la presidenta del Parlament de Catalunya, Núria de Gispert, i l'alcalde de Manresa, Valentí Junyent.

Va obrir l'acte l'historiador Jordi Basiana, en representació de l'Associació Memòria i Història de Manresa, entitat promotora d'aquest reconeixement, per exposar la trajectòria professional i personal del Sr. Xavier Sitjes i també els mèrits que l'han fet mereixedor d'aquest reconeixement cultural de la ciutat de Manresa.

Tot seguit en Marc Torras, director de l'Arxiu Històric del Bages, va glossar la biografia del guardonat a través de la seva vessant professional d'advocat i acadèmica, destacant les publicacions i articles escrits pel Sr. X. Sitjes, sobretot en l'àmbit d'història i art medieval i bar-

roc, i destacant també que va ser un pioner en la vida cultural i associativa de la ciutat de Manresa.

Va prendre la paraula, el regidor de Cultura de l'Ajuntament de Manresa Sr. Joan Calmet, el qual va exposar que l'acord de concessió de la Medalla de la Ciutat al Mèrit Cultural a Xavier Sitjes i Molins, es va prendre en el Ple de l'Ajuntament celebrat el dia 21 de juny de 2012, i que si li atorgava aquest reconeixement "pel seu compromís social, treball desinteressat i esperit de servei en defensa dels ideals del catalanisme, la democràcia, la llibertat i la justícia social, així com per la seva dedicació i impuls al teixit associatiu i la seva contribució a la cultura amb l'acreciment del coneixement de la història i el patrimoni medieval i barroc, tant en l'àmbit de la ciutat com de la comarca i del país".

La presidenta del Parlament de Catalunya Sra. Núria Gispert, va lliurar tot seguit la Medalla i el Diploma al Sr. X. Sitjes, el qual adreçà unes emocionades paraules als assistents, i va agrair el guardó atorgat, especialment a l'entitat promotora l'Associació Memòria i Història de Manresa i a totes les altres entitats adherides.

L'alcalde de Manresa, Sr. Valentí Junyent, va prendre la paraula reconeixent en nom de la ciutat les qualitats personals, cíviques i professionals de l'homenatjat destacant-ne el seu compromís social en el teixit associatiu manresà.

L'acte es va cloure amb una breu actuació musical de La Capella de Música de Manresa dirigida per Mireia Subirana.

Parlem amb ...

Jaume Pons i Agulló

Per Maria Costa

El Jaume Pons i Agulló ha estat durant més de 52 anys l'auxiliar farmacèutic de la Farmàcia Sala del Carrer Sant Miquel de Manresa. Jaume Pons va ser un dels fundadors i un dels vuit presidents de l'entitat dels Amics de l'Art Romànic del Bages. Aquest manresà de 79 anys, tot i que no va començar a estudiar fins als 50 anys és Doctor en Naturopatia, Doctor en Medicina Natural, Diplomant en Farmàcia, Diplomant en Botànica. Però, la seva vida com a auxiliar farmacèutic sempre ha anat agafada de la mà amb el seu interès pel món artístic. Durant dècades ha anat adquirint infinitat de materials de diferent procedència, suport, àmbit i època, convertint el seu arxiu privat en una de les fonts de riquesa artística i històrica de la ciutat de Manresa. A més, ha estudiat Llatí per poder entendre el material que ha anat recopilant en el seu arxiu. Al llarg de la seva trajectòria han rebut nombrosos premis pel seu esforç i dedicació al món cultural manresà.

Pel que tinc entès, des que era jove sempre ha estat vinculat a varies entitats de Manresa fins i tot arribant a ocupar-ne càrrecs de rellevància. Actualment continua la seva col·laboració en alguna d'elles?

Doncs, la veritat és que sempre he estat col·laborant amb varies entitats relacionades amb l'àmbit artístic-cultural de la ciutat. En el seu moment vaig ser Vicepresident del Cercle Artístic, un dels fundadors i President dels Amics de l'Art Romànic del Bages, i vaig ser l'arxiver del Montepio de Conductors. Actualment sóc el President de la Congregació i Confraria dels Sants Patrons de Manresa, President de la Confraria de la Mare de Déu de l'Alba de la Seu, Secretari de la Confraria de la Minerva de la Seu, Secretari dels Amics de Sant Marc i responsable de la Confraria de la Puríssima i de la Verge dels Dolors.

Vostè va viure de prop els inicis de l'entitat dels Amics de l'Art Romànic del Bages. Com va viure tot el procés inicial?

Vaig viure de prop els inicis de l'entitat perquè en vaig ser un dels fundadors juntament amb en Francesc Villegas i en Jaume Soldevila. Entre tots tres, l'any 1980 vam fundar l'entitat dels AARB al carrer Sant Miquel número 10, que era on jo treballava. Durant els primers anys, vam ser una filial dels Amics de l'Art Romànic de Barcelona fins que va arribar un moment que vam creure convenient provar de funcionar sols ja que a Barcelona no ens feien massa cas. Per tant, l'any 1984 vam decidir deixar de ser una filial de l'entitat de Barcelona i a partir de llavors, tot va canviar. Hem tingut els nostres bons moments i també alguns moments dolents. Hi va haver una època que vam ser pioners en molts àmbits: sortides, viatges,

cursos i conferències... A banda, a més, vam promoure la Missa del gall i la fira de Nadal a la Plana de l'Om. Penso que una de les claus de l'èxit que va assolir l'entitat en el seus inicis va ser que la majoria de la gent que en formava part no tenia més de 35 o 40 anys. Actualment, la gent jove es mou en altres àmbits i s'involucren poc en el món associatiu manresà.

Ha estat complicat conservar i catalogar el seu arxiu personal? Què hi té actualment?

Clar, és que la feina de tenir un arxiu privat i personal no només recau en obtenir els diferents materials sinó que la tasca més complicada és la de classificar i catalogar tot el material que es va adquirint. Actualment a l'arxiu hi podem trobar **40.000** fotografies en paper, **90.000** negatius fotogràfics, **800** caixes d'arxivadors, **2.500** llibres de tots els àmbits i èpoques, uns **72** pergamins entre ells alguns del segle XIII. A banda també conservo altres tipus de documents com els programes i tot el que fa referència a les Festes de la Llum i a les Festes Major, premis i records de cursos i conferències realitzades.

Actualment, continua buscant nous materials per incorporar-los a l'arxiu?

Sí, jo continuo buscant, sempre estic disposat a trobar noves peces que pel seu valor històric, artístic o cultural sigui interessant tenir a l'arxiu. Però avui dia es privatiu el seu cost. He anat en varies ocasions al Mercat dels Antiquaris que es fa a Barcelona perquè em fa il·lusió veure-ho, però surto doblement empipat ja que per una banda, tens la sensació que alguns dels materials que veus han desaparegut d'algun altar; i per altra banda, si vols comprar algun producte, els seus són prohibitius.

Entre tots els materials que té, quines destacaria com joies del seu arxiu?

N'hi ha varies. A l'arxiu hi ha un llibre de *Montserrat* del 1600, *Santo Tomás de Aquí-*

Llibre verd de Manresa

no de 1546, *La vida de Juan Garín* de 1604, una *Acta testamentaria* de mitjans del segle XVI, *La venta del Castell de Castellet* de 1360 i un *Dret de Vassallatge* firmat per Pere III. A més, tinc la única còpia que existeix del *Llibre Verd* de la ciutat de Manresa començat a redactar al segle a final del XIX, un llibre de la *Història de Manresa del segle XIX*, el *llibret de la Passió de Manresa* del 1800.

Li preocupa el futur de l'arxiu?

Sí em preocupa. Considero que hi he dedicat molts esforços: anys de feina, diners gastats, inquietud... Durant la meua vida m'he preocupat de buscar el suport d'algunes entitats bancàries esperant que d'alguna manera em subvencionessin i s'interessessin pel valor històric de l'arxiu. És veritat que tinc dues filles però elles, professionalment, han pres altres camins allunyats de la història i de l'art. Jo he dut a terme algunes donacions en vida com la que vaig fer a Montserrat de 750 negatius de vidre, a la Santa Cova dels Jesuïtes, a l'Arxiu de la Corona d'Aragó a Cardona i a Manresa. No obstant, tinc la sensació que des d'alguns sectors no s'ha valorat suficient el meu esforç de tots aquests anys.

Ara que està jubilat, a què es dedica el seu temps?

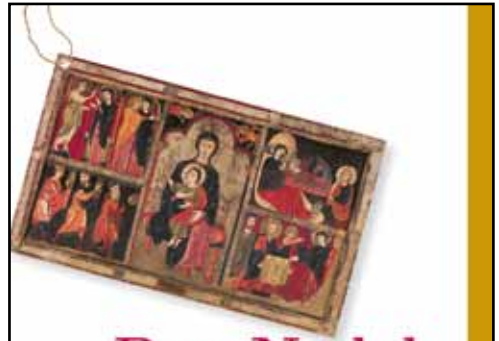
Em vaig jubilar fa 14 anys a l'edat de 65 anys. Em dedico a feines de conservació de l'arxiu sóc el Guia Oficial de la Seu i del Museu de la Seu, col laboro amb el diari Regio7 publicant un article setmanal des de fa 7 anys parlant de la ciutat de Manresa. A més, estic realitzant la transcripció d'un llibre-diari manual d'un personatge manresà entre els anys 1785 a 1815. Ell era un fabricant de mocadors de seda de Manresa que exportava a Sud-Amèrica —a Veracruz— i el que feia era apuntar al llibre totes les cartes que ell enviava i rebia, copiava les factures que feia... Explica la crema del paper segellat a la plaça de la Guerra amb els Francesos, les problemàtiques que es van derivar d'aquesta guerra.

Ja que és el Guia Oficial de la Seu, quin creu que és el paper de la basílica de la Seu dins del patrimoni artístic de la ciutat?

La Seu, darrerament, s'està intentant revaloritzar com peça clau del patrimoni que tenim dins de la ciutat. Potser sí que es veritat que han passat una sèrie d'anys en els que el patrimoni, ne general, no era massa conegut, ni pels propis manresans ni pels seus visitants. A la Seu, habitualment tenim visites amb gent que ve de Barcelona, Igualada, Girona, Tarragona, i també alguns turistes estrangers. Moltes vegades, el que succeeix és que per nom, es coneix més la Cova que la Seu. I llavors un cop, els visitants a arriben a la ciutat pel passeig del riu es troben amb la imatge d'un gran monument com és la Seu. A l'any tenim al voltant d'unes 20.000 visites.

Com veu el futur de l'entitat dels Amics de l'Art Romànic del Bages?

No crec que l'entitat desaparegui perquè la ciutat de Manresa no es mereix que una entitat que ha donat i dona un renom envers Catalunya, dedicada a l'Art Romànic, es perdi.

Bon Nadal i Felç Any Nou 2013

Desembre

Quan ve nadal fem el pessebre
amb rius, muntanyes de colors,
el caganer, l'estrella, l'àngel,
el nen, la mare i els pastors,
cantem cançons i i mengem neules,
també torrons i altres llimins,
i per arrodonir les festes
que omplen de joia grans i nins
ens aboquem a les finestres
a esperar els reis que van venint.

Pintura romànica, Frontal d'Àvia, Arçonnès del segle XIII. Text Miquel Martí i Pol.

Ja tenim a la venda la Loteria de Nadal

Cronica d'activitats

Viatge d'estiu a la Provença

13, 14 i 15.07.12

Francesc Gasol i Pujol

El viatge d'estiu d'aquest any s'ha fet a la regió francesa de la Provença. Ha estat un viatge de tres dies,- a diferència d'anteriors ocasions que havia durat una setmana-, però que no ha volgut deixar de banda el bo i millor d'aquesta zona del país. Visitarem la part occidental de Provença, és a dir, la que correspon a Nimes, Arlès, Avinyó i la meitat de la Camarga. La part oriental, correspondria a l'altra meitat de la Camarga, Aix-en-Provence, Marsella i la Costa Blava.

El que coneixem com a Provença, correspon administrativament a la regió de Provença-Alps-Costa Blava. La seva capital és Marsella. Tot i que la ciutat on teniem l'hotel,- Nimes -, no forma part d'aquesta regió, sinó del Languadoc-Rosselló, la capital del la qual és Montpeller; sí que podem afirmar que està més vinculada a Provença que a cap altre lloc.

Érem una trentena de persones. Aquest és un número força ideal per a aquest tipus de viatges. Ni massa colla, ni massa pocs. Entre tots compartiem coneixements, comentaris i impressions en general. El nostre guia logístic, en Domingo, ens amenitzava el viatge agafant el micròfon de l'autocar, per parlar-nos de diversos aspectes geogràfics i històrics dels llocs per on passàvem. Jo mateix,-qui escric aquestes línies-, també ho feia, a més de fer-ho a peu de carrer o de monument. També la Carme Torres ens va fer unes explicacions dels famosos camps de lavanda.

La planificació era la següent:

-Divendres,13

Arribada i visita a la ciutat de Nimes a l'hora de dinar. D'aquesta ciutat visitàrem el Jardí de

la Fontana, el temple romà, anomenat "Maison Carrée", i l'amfiteatre romà.

-Dissabte,14

Matí: Visita als monestirs de Senanque i de Silvacane, els camps de lavanda i el museu dedicat a la lavanda.

Tarda: Visita a les ciutats d'Arlès i d'Avinyó.

-Diumenge,15

Matí: Visita a la Camarga i a dues de les seves poblacions més emblemàtiques; Santes Maries de la Mar, i Aigues Mortes.

Tarda: Tornada a Manresa, després de dinar a la Jonquera.

Hi va haver, però, un contratemps que va tenir lloc el dissabte al migdia, després d'haver fet totes les visites del matí. Quan ens disposàvem a enfilegar cap a Arlès per anar-hi a dinar, a part de visitar la ciutat, l'autocar va dir prou. Després de la reparació per part d'un mecànic del país, vàrem tornar a l'hotel per sopar. Les visites a Arlès i Avinyó han quedat, -mai se sap-, pendents per a un altre dia.

Volem donar les gràcies, com a junta dels AARB, a la participació de tothom qui va venir al viatge. Això fa que el fet de planificar, no només viatges, sinó també qualsevol altra tipus d'activitat, s'hi trobi un sentit perquè veiem que val la pena. Tots plegats formàvem un

grup ben avingut. També és de justícia recordar el bon ofici d'en Domingo i d'en Joan, el nostre conductor, procurant que arribéssim, en tot moment, a bon port.

Fins ben aviat!

Claustre de l'Abadia de Senanque

Claustre de l'Abadia de Senanque

Absis de l'església de Santes Maries del Mar (Camarga)

Les abadies cistercenques de Sénanque i Silvacane (Viatge a la Provença)

13, 14 i 15.07.12

Francesc Gasol i Pujol

L'anomenat Luberon, és una comarca de la Provença que consisteix en un altiplà, dins del qual, hi ha un relleu irregular. Aquest relleu presenta una orografia prou complexa com per què s'hi trobin petites valls, però amb presència d'aigua. Aquests racons de món, com solem dir col loquialment, acostumaven a ser els indrets preferits perquè els monjos cistercencs hi fundessin els seus monestirs o abadies.

A grans trets, podríem resumir l'ordre del Císter d'aquesta manera; situar-se en llocs allunyats del món urbà, i per tant, d'un món material. D'aquesta manera s'aconsegueix estar més a prop de Déu. Això farà possible observar una conducta allunyada del relaxament moral. A partir, d'aquí caldrà adaptar l'arquitectura romànica a les pautes de conducta dels monjos cistercencs, no tan sols pel que fa a la distribució dels espais, sinó també, a la sobrietat decorativa com a reflex de la puresa de l'ordre. A més, per tal d'evitar un excessiu enriquiment material, es tracta de no viure tant dels impostos dels pagesos de la zona, sinó fer-ho més en base a una producció agrícola pròpia, per la qual cosa, era necessari ubicar el monestir a prop d'un curs fluvial. Seguint amb la producció pròpia, era especialment important la transcripció de llibres. Això fa que Sénanque i Silvacane comparteixin els criteris arquitectònics i decoratius.

Aquesta ordre segueix els criteris de sant Bernat de Claravall, al segle XII. Va ser l'artífex d'una gran expansió de l'ordre per tot arreu d'Europa, particularment a França. A casa nostra, el Císter va penetrar a partir de la segona meitat del mateix segle XII, amb la creació dels

Vista general i claustre de l'Abadia de Sénanque

monestirs de Poblet, Santes Creus i Vallbona de les Monges; tots tres a la Catalunya Nova, tot adoptant l'estil gòtic.

L'abadia de Sénanque es troba al municipi de Gordes. Nasqué com a comunitat al 1148, però no va ser fins el 1178 que es va consagrar el lloc. Un cop arribats a meitat del segle XV, en el context de les guerres de religió, el mo-

nestir va ser incendiat. Un cop refet, arriba la Revolució Francesa, i amb això, el monestir entra a formar part de l'Estat francès com a bé nacional.

La seva església, sense entrada principal a la nau central des de l'exterior, és de tres naus amb transsepte damunt del qual, s'hi troba un cimbori que arrenja el seu pes damunt dels quatre pilars del creuer, a través de petxines. Cada braç del transsepte té dues absidioles, a més de l'absis central a la capçalera de l'església. Convé dir que aquesta església té una orientació poc habitual; la capçalera és a cara nord. La causa d'això, és el condicionant geogràfic de la fondalada on es troba l'abadia. D'aquí sortim cap al claustre. Aquest espai té vuit parells de columnes amb pilars insertats a cada costat. La decoració dels capitells és vegetal, llevat d'un capitell on s'hi aprecia el cap del dimoni mirant cap a l'entrada de la sala capitular. Un cop dins d'aquesta sala, hi podem veure unes magnífiques voltes de creueria. Aquí s'hi reunien els monjos desafiant la mirada del diable del capitell del claustre, abans esmentat. Al costat mateix de la sala capitular, però accedint-hi des del claustre, hi trobem l'escriptori o calentador. Aquí és on es copiaven els manuscrits i, a causa de les hores que s'hi passaven els monjos, hi ha una llar de foc i un espai per guardar-hi la llenya. Simètricament a damunt d'aquest dos espais, hi ha una sala rectangular de trenta metres de llargada que era el dormitori dels monjos. Des d'aquí, hi ha unes escales que van a parar directament al braç de ponent del transsepte de l'església.

Dins del municipi de Ròque Antheron, hi trobem l'abadia de Silvacane. El seu nom prové de "bosc de canyes", a causa de la presència d'aquesta vegetació en el riu que té a la vora. Aquesta antiga abadia, avui dia, no té activitat conventual, però serveix de recinte per a actes culturals

Abadia de Silvacane

com ara festivals de piano, de música vocal i, finalment, de quartets de corda, que porten el nom de la comarca, el Luberon.

Al voltants de l'any 1030 s'hi van aplegar uns ermitants, però l'edifici actual és obra dels segles XII i XIII. Durant la Revolució Francesa fou manufactura, magatzem i taller. A la primera meitat del segle XIX, en el context de les revolucions liberals, Silvacane va passar a ser propietat de l'Estat, moment en el que el conjunt arquitectònic va ser restaurat.

La seva església té una orientació habitual; mirant cap a ponent. Va ser construïda entre els anys 1175 i 1230. Té tres naus amb transsepte, damunt del qual, hi ha un acabament amb volta de creueria, i una capçalera amb capelles rectangulars. L'absis central té dues capelles a cada costat, ofertes al creuer. Des d'un costat de l'església accedim al claustre. És un espai rectangular amb arcs de mig punt (no gaire ben conservats) separats per gruixuts pilars. És de l'any 1250. Des del claustre accedim a la resta de dependències de l'abadia: la sala capitular, amb voltes gòtiques, l'escriptori, el refectori, i a la part superior, el dormitori dels monjos.

Dos pobles de la Camarga: Saintes-Maries-de-la-Mer i Aigues-Mortes

13, 14 i 15.07.12

Francesc Gasol i Pujol

La traducció és evident; Santes Maries del Mar i Aigües Mortes. Les dues poblacions es troben a la Camarga francesa, a la Provença. La Camarga és una regió declarada, des de 1970, com a parc regional natural, tot i que ja va ser declarada reserva biològica, als anys vint. Aquesta àrea geogràfica té unes 85000 hectàrees i s'ha format a partir de la desembocadura del riu Roina. El conreu d'arròs, els cavalls blancs, els toros, el parc ornitològic i les llacunes, defineixen un paisatge únic.

La Camarga és una regió molt plana. Això

Aigues Mortes

ha fet que aquestes dues poblacions s'hagin d'hagut de protegir dels atacs via marítima, fortificant-se d'alguna manera. Santes Maries del Mar no té muralla, però la seva església romànica sembla més un castell que un temple religiós. Pel que fa a Aigües Mortes, aquí sí que hi ha una muralla que encercla la població. Les muntanyes són massa lluny com per tenir el poble de pescadors vora el mar sense cap tipus de protecció, un poble més cap a l'interior, entre les muntanyes per protegir-se en cas d'atac enemic, com passa, per exemple, a la nostra Costa Brava.

Santes Maries del Mar té un cert encant de poble andalús, per la tipologia dels edificis, el color blanc de les parets, els noms d'alguns establiments de la població, l'afició als toros, i, fins i tot, el so d'una música flamenca que surt d'algun racó. A més, hi viu una important comunitat de gitanos. Santes Maries és, sobretot avui dia, un poble d'estiu.

L'edifici més destacat de la població és la seva església d'aspecte fortificat, abans esmentada. Això no és una simple impressió subjectiva; a la seva part superior s'hi poden veure merlets i, a més, els seus murs són molt gruixuts i amb poques obertures. És l'edifici més alt en força quilòmetres a la rodona. Va ser feta entre els segles XII i XV, per tant, és una transició del romànic cap al gòtic, tot i que, la impressió de conjunt és la d'un romànic auster. Aquesta austeritat queda manifesta a l'interior, on hi predomina la poca llum. Tot i així, s'hi pot veure la volta apuntada fruit d'aquesta transició per la qual cosa, podríem afirmar que estem contemplant una edificació d'estil romànic tardà.

Santes Maries

A la cripta de l'església s'hi guarden les relíquies de les Santes Maries: Maria Salomé, mare dels apòstols Sant Jaume i Joan, i Maria Jacobea, germana de la Verge Maria. Hi ha una imatge on s'hi veuen totes dues en una barca. La tradició explica que després de la mort de Crist, el mar les va portar a aquest lloc, en un petit vaixell sense vela ni timó juntament amb Maria Magdalena. A la mateixa cripta també hi ha una imatge de Sara, la seva serventa egípcia i patrona dels gitanos. Els dies 24 i 25 de maig, aquests venen en peregrinació per venerar les Maries i Sara.

Uns trenta quilòmetres més cap a l'oest, també vora el mar, s'hi troba Aigües Mortes. És més gran que Santes Maries. El seu nom és degut a uns estanys d'aigua estancada que hi havia antigament, però que, avui dia, s'han convertit en un canal que contribueix a embellir l'entrada principal a nucli urbà a través de la muralla. Tot i ser una població fundada al segle XIII, els seus carrers són rectes i, a més, formen una certa quadrícula. La causa d'això és que es tracta d'un urbanisme de nova planta, és a dir, on mai hi havia existit cap poblament anterior. Una altra raó, és que la Camarga és un lloc extraordinàriament pla, i això permet no haver de fer carrers torts.

Com ja hem dit, es tracta d'una població del s.XIII, doncs va ser fundada l'any 1240, per or-

dre del rei Lluís IX de França. Gràcies a això, va ser el primer rei francès en tenir port al Mediterrani i això va permetre tenir intercanvis comercials amb Itàlia i l'orient. També va ser el punt de sortida de les Croades, des de França. Amb el temps, però, aquest port anava presentant els problemes propis d'un lloc tan subjecte als cops de mar i l'acumulació de sorra que provocava que els vaixells quedessin encallats massa sovint. Aquest fet, marcà la decadència d'aquest port en benefici del de Marsella.

Aigües Mortes

La Camarga

A Aigües Mortes podem veure-hi la Torre de Constància, feta edificar per Lluís IX a mitjans del segle XIII. Té un diàmetre de 22 metres i una alçada de 33 m. Feia funcions de torre de vigilància i de presó. En aquest lloc, al segle XVIII, van ser empresonades una bona colla de dones hugonotes, és a dir, seguidors del calvinisme. Eren moments de forta tensió i violència entre catòlics i protestants. També cal destacar l'anomenada Torre Carbonera, del segle XIV. Era el pas obligat per entrar i sortir d'Aigües Mortes. Finalment, és també interessant l'església de Notre-Dame-Des-Sablons, del XIII. És més antiga que les mateixes muralles. Va ser feta malbé pels protestants al 1575, i refeta al 1634. Després de la Revolució Francesa esdevingué caserna i magatzem, però el culte hi va tornar a partir del 1804. Als anys seixanta va ser restaurada.

El patrimoni romà de la ciutat de Nimes (Viatge a la Provença)

13, 14 i 15.07.12

Francesc Gasol i Pujol

A l'entorn de l'any 600 a.C. el món clàssic arribà a l'actual regió de la Provença de la mà dels grecs. Ciutats com Marsella, Antibes, o Niça, entre d'altres, foren colònies gregues amb els noms de Massalia, Antipolis o Nikaria, respectivament. Entre els segles IIIr i IIa a.C., els romans, dins del marc de les Guerres Púniques contra els cartaginesos, s'apoderaren del territori de la Provença. Aquesta va ser una de les primeres regions en ser romanitzades després de Sicília, Sardenya, Còrsega, i naturalment, la península Itàlica. Però no va ser fins l'època de l'emperador August, al segle I d.C., que les ciutats de la Provença, adquiriren una particular importància, no tan sols gràcies a un factor fonamental com és el comerç, sinó també a la política de romanització, i per tant, monumentalització urbana, que August aplicà als seus territoris conquerits i que ha servit, al cap de dos mil anys, per poder gaudir d'un ampli patrimoni romà en els nostres dies.

De la ciutat de Nimes, faré referència a quatre elements arquitectònics: el **Pont de Gard**, el **Jardí de la Fontana**, la **Maison Carrée**, i finalment, les **Arènes**.

.Pont de Gard: És un aqüeducte situat als afores de Nimes que passa per damunt del riu Gard. Va ser aixecat als voltants de l'any 40 d.C. Procedeix de la ciutat d'Uzés, uns 25 quilòmetres enllà, per arribar finalment a Nimes. Aquest aqüeducte, quan passa per damunt de la vall del riu que li dona nom, mesura un 275 metres de llargada. En aquest punt del seu recorregut, hi podem veure tres nivells, o pisos, d'arcs. Feia funcions d'aqüeducte i de pont. Pel que fa a la seva funció de pont, al segle XIII, el bisbe d'Uzés cobrava pontatge a tot aquell qui

Pont de Gard

volia creuar el pont.

Es tracta d'una gran obra d'enginyeria romana que feia arribar uns 35 milions de litres diaris d'aigua a la ciutat de Nimes i que, a més, estava fet amb uns carreus que, els més pesants, arribaven a les sis tones de pes.

.Jardí de la Fontana: Ens trobem en un parc d'estil classicista urbanitzat entre en darrer terç del segle XVIII i els inicis del segle XIX. Aquest recinte presenta un decoració i un urbanisme (la jardineria és una manera d'enedre l'urbanisme) força romàntics, no tant sols pel moment històric en que va ser realitzat, el del Romanticisme, sinó també pel seu aspecte decadent.

Se sap que els romans començaren a establir-se en aquest lloc. Ho sabem perquè aquí s'hi troba el que queda del temple dedicat, suposadament, a Diana, aixecat cap al segle II d.C. És un temple, per una banda, arquivat (columnes i arquivats amb frisos, formant angles de 90^a) i, per altra banda, voltat, gràcies a uns arcs de mig punt i el que resta de la volta de canó, que s'hi conserven.

.Maison Carrée:...o la casa quadrada, en ca-

Maison Carée

talà, és el nom popular d'aquest temple romà perfectament conservat. És troba enmig d'una plaça, que en època romana, corresponia al forum d'aquesta ciutat. Les bases d'una colla de columnes al voltat del temple, ens delimiten les dimensions d'aquest antic forum. El forum romà, -igual que les àgores gregues-, era l'indret més cèntric de la ciutat on s'hi trobaven els principals edificis, i on, per tant, cada ciutat adquiria la seva màxima monumentalitat.

Aquest temple fou fet construir per Agripa, mà dreta de l'emperador August, en honor a la família d'aquest emperador. Es va edificar l'any 16 a.C. amb pedra calcària blanca. Les seves dimensions formen un rectangle de 14 x 28 metres. Es tracta d'un temple hexàstil, és a dir, amb sis columnes a la façana. Tota la columnata del temple, la major part del qual es troba adosada al mur, és d'estil corinti a causa de la decoració dels seus capitells. El temple presenta una marcada frontalitat perquè és només accessible per les úniques escales que té. Aquestes es troben just davant de la façana de les sis columnes, abans sementada. Les altres tres cares de l'edifici són inaccessibles, doncs el temple, es troba damunt d'un pedestal, o "podium", característica habitual en els temples romans. Els temples grecs, en canvi, eren accessibles pels quatre costats a través d'uns pocs esglaons anomenats "estereobat". Això els hi otorgava, al marge de les dimensions que poguessin tenir, una escala més humana.

Damunt les columnes s'hi troba l'anomenat entaulament. Aquest està format per (de baix a dalt) l'arquitrau situat just per damunt dels capitells. Els arquitrans no solen presentar decoració, tot i que, aquest presenta un triple relleu, també anomenat, decoració amb "tres platabandes". Per damunt de l'arquitrau hi trobem el fris. Aquest és un element que acostuma a dur força decoració, però, en aquest cas,

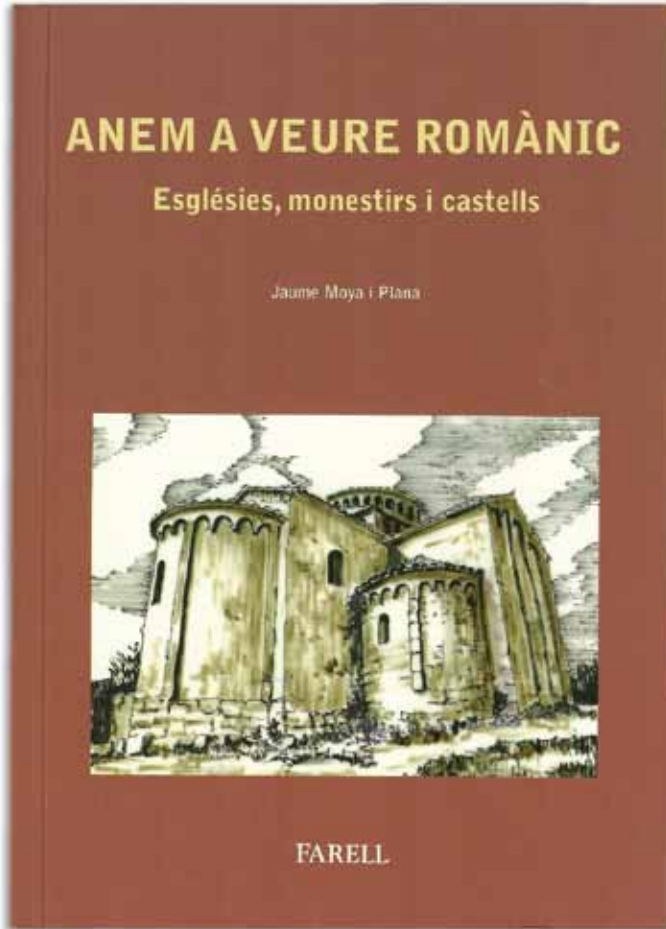
la decoració conservada és mínima i està feta amb motius vegetals. A continuació hi ha una cornisa i, damunt d'aquesta un frontó triangular també sense decoració.

En el seu interior hi ha només un sol espai: és la cella. No s'hi conserva cap element original. Actualment hi ha un centre d'interpretació de la Nîmes romana.

Arènes: Aquest és el nom amb el que generalment ens referim als amfiteatres romans. Almenys a França. Aquesta obra arquitectònica i d'enginyeria romana, va ser realitzada al segle I d.C., és a dir, dins l'època de màxim esplendor de la Provença romana. Els amfiteatres són recintes el·líptics en els que l'arena mesura uns 80 x 55 metres d'amplada. L'espai que anomenem arena és degut a la presència de sorra que servia per absorbir la sang quan l'espectacle de gladiadors havia estat ferotge. Aquesta sorra es trobava damunt d'una estructura plana de fusta, sota la qual, s'hi trobava tot un seguit de pasadissos. Aquest recinte, amb una capacitat de 24.000 espectadors, s'aguanta damunt d'un sistema de pasadissos, escales, rampes i sostres de volta de canó, que feien possible que la circulació d'espectadors fos prou àgil per evitar embussos.

L'amfiteatre, o Arènes, de Nîmes, es troba en un molt bon estat de conservació, fet que li permet que s'hi puguin fer, avui dia, tota mena d'espectacles, sobretot musicals. Però els espectacles més emblemàtics que s'hi fan són els dels toros. La ciutat de Nîmes és plaça taurina. S'hi fan toros a l'"espanyola", on el toro ha de morir, i per altra banda, toros a l'estil de la Provença o de la Camarga (d'on procedeixen aquest animals) on diversos mossos mostren les seves grans agilitats davant del toro però sense matar-lo.

A més...: Altres indrets de la ciutat com, per exemple, dos portals de muralla romana anomenats Porta de França i Porta d'August, així com els museus d'arqueologia i el del "vell Nîmes", testimonien el passat romà d'aquesta ciutat.

MOYA i PLANA , Jaume: *“Anem a veure Romànic”*, Ed. Farell, 2012, 78 pàgines, il·lustrat.

L’art romànic es desenvolupa a l’Europa occidental entre el segle X i XIII.

Anem a veure romànic pretén mostrar-nos unes idees bàsiques sobre arquitectura i construcció romànica, expressades en un llenguatge planer.

Es parla de la unitat i, al mateix temps, de la diversitat de l’art romànic, de la importància del seu espai interior i de l’exterior que l’envolta i de la construcció dels edificis, tant dels materials com de les seves tècniques de col·locació.

Un conjunt d’esquemes i de croquis de l’autor ens ajuden a explicar la seva composició i organització funcional. Es completa amb una apartats sobre els edificis monacals i l’arquitectura civil i militar i una breu biografia per a aquells que vulguin aprofundir més en el tema.

RESSENYA BIBLIOGRÀFICA

Jordi Torner i Planell

“Un projecte museològic en temps de guerra (1937). El Museu de la vegueria de Manresa”.

Oppidum. Revista Cultural del Solsonès, núm. 9 (Solsona, 2011). Pàgs. 52-76.

Es tracta d’un estudi sobre el patrimoni artístic durant la guerra civil i el projecte de crear un gran museu a la Catalunya central, a Manresa, l’any 1937.

Activitats

Sortida - Diumenge 30 de setembre

SORTIDA DE TOT EL DIA A LA CIUTAT DE GIRONA

Dia i hora:
Diumenge, 30 de setembre.

Sortida de la Pl. Infants de Manresa a les 8.00 h en autocar.

Programa:

Dinar, en un restaurant de la zona.
Visites guiades: a l'església de Sant Pere de Galligants, Banys Àrabs, Catedral de Girona, Claustre i Museu amb visita al Tapís de la Creació.

Inscripcions:

Viatges Masanés de Manresa, Socis AARB: a partir del dilluns 17 de Setembre, i no Socis a partir del dimecres 19 de Setembre.

AMICS
DE L'ART
ROMÀNIC
DEL BAGES

Podeu consultar
tots els butlletins
a la nostra
pàgina web

www.aarb.cat

Curs de cultura medieval - novembre

CURS DE CULTURA MEDIEVAL. "L'ABAT OLIVA"

Programa de conferències:

Divendres 16 de novembre de 2012

"Els comtats catalans en temps de l'abat Oliba"
Conferència a càrrec d'Irene Bru-gués i Massot Arxivera en cap del Servei d'Arxius de la Federació Catalana de Monges Benedictines.

Divendres 23 de novembre de 2012

"Oliba, impulsor de l'esplendor i la reforma de l'església catalana"
Conferència a càrrec de Mn. Josep Maria Martí i Bonet. Director de l'Arxiu Diocesà de Barcelona i delegat del patrimoni del bisbat.

Divendres 30 de novembre de 2012

"Ripoll: L'art, el seu fons llibrari i documental"
Conferència a càrrec de Núria Téllez i Rodero Historiadora de l'Art i Arxivera.

Lloc:

Totes les conferències seran a les 20 h. i tindran lloc a la "Sala d'Actes del Casino de Manresa". Curs gratuït. No cal inscripció prèvia.

Sortida:

Diumenge 18 de novembre

Sortida de tot el dia a Ripoll i a Sant Joan de les Abadesses.
Sortida de la Pl. Infants de Manresa a les 8.00 h.

Visites guiades:

Matí: Monestir de Ripoll, La Farga del Palau, i el Museu Etnogràfic.
Tarda: Monestir de Sant Joan de les Abadesses i al Palau de l'Abadia.
Inscripcions a Viatges Masanés de Manresa, socis a partir del dilluns 29 d'octubre de 2012 i no socis a partir del divendres 2 de novembre de 2012.

Activitats

Xerrada - Divendres 26 d'octubre

LES TARDES DELS CARLINS

Dia i hora:
Divendres, 26 d'Octubre a les 19.00 h.

Conferència:
"El creixement urbà de Manresa dels segles XIX al XXI".
Conferència a càrrec d'en Francesc Comas

Lloc:
Local dels AARB. Sala d'Actes dels Carlins.

Presentació - Dimarts 27 de novembre

PRESENTACIÓ DEL LLIBRE "ANEM A VEURE EL ROMÀNIC"

Dia i hora:
Dimarts 27 de Novembre a les 19.30 h.

Títol llibre:
"Anem a veure romànic"

Autor:
Jaume Moya i Plana

Presentació:
A càrrec d'en Francesc Gasol i Pujol

Lloc:
Sala d'Actes del Casino de Manresa.
Amb la col·laboració del Centre Cultural del Casino.

Xerrada - Divendres 14 de desembre

LES TARDES DELS CARLINS

Dia i hora:
Divendres, 14 de desembre a les 19.00 h.

Conferència:
"Depuració de mestres catalans durant els primers anys del franquisme". Conferència a càrrec de l'historiador i geògraf Joan Maria Serra

Lloc:
Local dels AARB. Sala d'Actes dels Carlins.

márquez

Muralla del Carme, 10-12 - 08240 Manresa
Tel. 93 872 26 44 - Fax 93 872 15 49
www.e-marquez.com

SARRIÓ e-mail: sario@sario.net
Saclosa, 21, MANRESA, Tel. 93 872 79 98

MANRESA
manresa@viatgesmasanes.com
Born, 6
Tel. 93 872 48 77

MANRESA
bonavista@viatgesmasanes.com
Mn. Jacint Verdager, 30-32
Tel. 93 878 41 41

Més informació a la web www.viatgesmasanes.com

